

УДК 316:313.1

Вербально-поведінкові соціальні практики у контексті трудової адаптації та дезадаптації психічно хворих

О.Ф. ПІРОНKOBA

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна

Авторське резюме

Трудова адаптація психічнохворих напряму залежить від впроваджуваних до них вербально-поведінкових практик. Саме спрямованість суспільства на прийняття психічнохворих як суб'єктів ринку праці обумовлює трудову адаптацію останніх. Нерідкі випадки, коли при збереженні трудової спроможності і при бажанні працювати, психічно хвора людина залишається безробітною внаслідок упередженого ставлення соціуму. Встановлено, що суспільство, внаслідок історично набутих та культурально-обумовлених приводів, за відсутності медичного обґрунтування, відмовляє психічно хворій людині у праві працювати взагалі або у праві працювати на окремих видах діяльності.

Було проведено соціологічне опитування і анкетування серед працівників психіатричних закладів України. В результаті дослідження стало можливим зробити висновки про домінування стигматизуючих вербально-поведінкових соціальних взаємодій з психічнохворими у сучасному українському суспільстві, в тому числі серед такої обумовлюючої соціальної думки щодо психічнохворих категорії, як медичний персонал психіатричних лікарень. Існуючі соціальні практики носять дискредитуючий психічнохворих характер та обумовлюють їх трудову дискримінацію.

Результати дослідження демонструють незаперечну та актуальну потребу у реформуванні соціальної думки щодо психічнохворих з метою їх соціалізації та трудової реабілітації.

Ключові слова: соціальні практики; вербально-поведінкові практики; психічнохворі; медичний персонал; стигматизація; трудова адаптація

Verbal and behavioral social practices in the context of labour adaptation and maladjustment of the mentally ill

O.F. PIRONKOVA

Classical private university, Zaporizhzhya, Ukraine

Abstract

Labor adaptation of the mentally ill depends on applied from the verbal and behavioral practices. The orientation of society to the acceptance of the mentally ill as subjects of the labor market leads to employment adaptation of the latter. Often, when you save labor ability and desire to work, mentally sick person remains unemployed due to biased attitude of society. In fact, society, as a result of historically acquired and culturally-related reasons, in the absence of medical justification, deny mentally ill people the right to work at all, or the right to work on individual activities.

The aim of this work was to establish the specific verbal social interaction practices with the mentally ill in the context of their labour market adaptation.

Was held an opinion poll and questionnaire survey among the employees of psychiatric institutions of Ukraine. It was attended by 505 respondents with an average age of 41.6 years, among which approximately 20.6% male, 79.4% women. By education of the respondents was determined as follows: with higher education – 21.6% of the respondents, secondary – 76,5 %, average – 1.9 percent; by qualification level: doctors of 16.9 %, nurses – 76.8 %, orderlies – 6.2 %.

In the results of the research made possible to conclude about the dominance of stigmatizing verbal social practices towards the mentally ill in contemporary Ukrainian society, including among such determining social opinion concerning the mentally ill category, as the medical staff of psychiatric hospitals. Existing social practices are damaging the mentally ill character and condition of their employment discrimination.

The results show an undeniable and urgent need to reform the social thought regarding the mentally ill for the purpose of socialization and vocational rehabilitation.

Keywords: social practices; verbal and behavioral practices; the mentally ill; the medical staff; stigma; labor adaptation

Вербально-поведенческие социальные практики в контексте трудовой адаптации и дезадаптации психически больных

О.Ф. ПИРОНKOBA

Классический приватный университет, г. Запорожье, Украина

Авторское резюме

Трудовая адаптация психически больных напрямую зависит от применяемых по отношению к ним

© О.Ф. Піронкова, 2016

вербально-поведенческих практик. Именно направленность общества на принятие психически больных как субъектов рынка труда обуславливает трудовую адаптацию последних. Нередкими являются случаи, когда при сохранении трудовой способности и при желании работать психически больной человек остается безработным вследствие предвзятого отношения социума. Фактически, общество, в результате исторически приобретенных и культурально-обусловленных поводов, при отсутствии медицинского обоснования, отказывает психически больному человеку в праве работать вообще или в праве работать на отдельных видах деятельности.

Был проведен социологический опрос и анкетирование среди работников психиатрических заведений Украины. В результате исследования стало возможным заключить о доминировании стигматизирующих вербально-поведенческих социальных практик по отношению к психически больным в современном украинском обществе, в том числе среди такой обуславливающей социальное мнение относительно психически больных категорий, как медицинский персонал психиатрических больниц. Существующие социальные практики несут дискредитирующий психически больных характер и обуславливают их трудовую дискриминацию.

Результаты исследования демонстрируют неоспоримую и актуальную потребность в реформировании социальной мысли относительно психически больных с целью их социализации и трудовой реабилитации.

Ключевые слова: социальные практики; вербально-поведенческие практики; психически больные; медицинский персонал; стигматизация; трудовая адаптация

Постановка проблеми. Трудова адаптація психічнохворих напряму залежить від впроваджуваних до них вербально-поведінкових практик, які домінують у соціумі. Саме спрямованість суспільства на прийняття психічнохворих як суб'єктів ринку праці обумовлює трудову адаптацію останніх. Так, нерідкими є випадки, коли при збереженні трудової спроможності і при бажанні працювати, психічнохвора людина залишається безробітною внаслідок упередженого ставлення соціуму. Фактично, суспільство, внаслідок історично набутих та культурально-обумовлених приводів, за відсутності медичного обґрунтування, відмовляє психічно хворій людині у праві працювати взагалі або у праві працювати на окремих видах діяльності.

Ситуація, що склалась, по-перше, призводить до стигматизації психічнохворих; по-друге, до безпідставного марнування трудових ресурсів держави.

Соціальна незахищеність психічнохворих та дуалізм вербально-поведінкових практик щодо цієї соціальної категорії: від соціалізуючих до стигматизуючих порушують питання актуальності вивчення соціальних практик взаємодії з психічнохворими з метою попередження формування асоціальних та стигматизуючих практик щодо психічно хворих у суспільстві та провокування їх безробіття [3, 4].

Однак, незважаючи на значущість тематики, більшість наукових соціологічних досліджень присвячені питанням взаємодії суспільства в цілому і лише мимохідь торкаються соціальних практик стосовно психічнохворих у контексті їх трудової адаптації [1, 2].

У цьому зв'язку метою роботи стало встановити особливості вербально-поведінкових соціальних практик взаємодії з психічнохворими у контексті їх трудової адаптації.

Матеріали та методи дослідження. Було проведено соціологічне опитування і анкетування серед працівників психіатричних закла-

дів України. В ньому взяли участь 505 респондентів з середнім віком 41,6 років, серед яких 20,6 % – чоловіків, 79,4 % – жінок. За освітою респонденти розмежувалися наступним чином: з вищою освітою – 21,6 % опитаних, середньо-спеціальною – 76,5 %, середньою – 1,9 %; за кваліфікаційним рівнем: лікарів – 16,9 %, медичних сестер – 76,8 %, молодшого медичного персоналу – 6,2 %. Жителі села – 5,8 %, селищ міського типу – 2,2 %, невеличких міст – 49,8 %, обласних центрів – 41,8 %, з них виросли в селі – 0,1 %, в селищах міського типу – 6,2 %, в невеличких містах – 44,9 %, в обласному центрі – 32,1 %.

Виклад основного матеріалу. Переважна більшість опитуваних медичних працівників, незалежно від їх ставлення до психічнохворих поза роботою, вважають, що роботодавці воліють не брати на роботу людей, що страждають на психічну патологію.

Лише 18% респондентів, що ставляться до психічно хворих людей, при контактуванні з ними поза медичною сферою вороже і агресивно, виказують думку про те, що ця категорія громадян має пільги при працевлаштуванні і є більш приференційована, ніж звичайні громадяни. Медичні працівники пояснюють це, перш за все, вигодою для роботодавця. 14 % опитуваних, що ставляться до людей з психічною патологією нейтрально, не виділяючи їх серед іншого соціуму, наголошують на тому, що роботодавці інколи зовсім не хочуть працевлаштовувати цю категорію пацієнтів, незважаючи на пільги та вигоду для підприємства. Таку ситуацію можна пояснити у цілому негативним та стигматизованим ставленням до контингенту психічнохворих у соціумі, з такою думкою погоджуються 75 % опитуваних. Хоча 25 % їхніх колег вказують на доброзичливе та лагідне відношення суспільства до цієї когорти хворих, вони погоджуються з тим, що працевлаштування таких людей є досить складним, незважаючи на державну підтримку. Біль-

шість респондентів відзначає, що при контакті з психічнохворими більшість людей відчуває страх або презирство, також велика доля байдужості чи навіть ненависті. Звичайно, це відображається і на ставленні роботодавців до людей з психіатричним діагнозом. Низький рівень освіченості населення щодо психічної патології, разом з містицизмом та страхом перед невідомим та незрозумілим формують нездоланні перешкоди на шляху до повноцінної ресоціалізації для психічно хворої людини. Медичні працівники, як основний контингент, що безпосередньо контактує з психічнохворими, чітко говорять про велике значення наявності чи відсутності психічної патології для працевлаштування.

Половина опитуваних респондентів наголошує, що суспільство має ставитись до психічнохворих людей так само, як і до інших членів соціуму, не боятися та не уникати їх, ні в плані працевлаштування, ні в сфері міжособистісних стосунків. У той же час 48 % респондентів говорять про те, що до психічних людей має бути індивідуальний підхід, але це не є підставою чи приводом для відмови їм у працевлаштуванні або ворожому чи неприязному ставленні. Хоча, при відповіді на запитання, чи вважають вони описане вище ставлення роботодавців до психічнохворих правильним, 75 % респондентів відповіли «так».

Виходить, що при всьому розумінні неправильності ситуації щодо працевлаштування психічнохворих, медичні працівники в якійсь мірі підтримують політику нерівності. Крім того, 70 % респондентів, що вважають справедливим обмеження працевлаштування психічнохворих громадян, особливо наголошують на забороні роботи людей з психічною патологією з дитячими колективами.

Більш розсудливими виявилися лише 22,4 % респондентів, що вважають роботодавців необ'єктивними, вони виказують думку про те, що психічно хворі люди можуть працювати з дітьми в окремих випадках. Великою проблемою у даному випадку є недиференційований підхід до хворих, адже будь-який психіатричний діагноз, неважливо невротичного чи психотичного регістру, в очах неосвіченого медичного роботодавця є «вироком». Навіть той факт, що учасники даного опитування є робітниками психіатричних закладів і безпосередньо спілкуються з психічно хворими, згладжує, але явно виявляє бажання виключити цю групу пацієнтів з соціального життя.

Більшість опитуваних медичних працівників вважають, що психічнохворі можуть виконувати лише низькоспеціалізовану роботу, лише 16 % кажуть про те, що люди з психічною патологією мають працювати за рівнем своєї кваліфікації.

Звичайно, практичний досвід у сфері пси-

хіатрії, особливо у працівників стаціонарів, що на власні очі спостерігають соціальну і особистісну деградацію пацієнтів, зокрема з прогресивною патологією, формує певне сприйняття працеспроможності цієї частини соціуму.

Цікаво, що незалежно від того, вважають опитувані ситуацію щодо працевлаштування психічнохворих справедливою чи ні, вони вказують на переважання у суспільстві страху, ненависті та байдужості у бік людей з психічною патологією.

Якщо прицільніше розглянути питання щодо ставлення до психічнохворих у контексті працевлаштування, то більшість опитуваних (70%) пов'язують його з негативним, сторожким відношенням, а 19% – з бажанням уникнути будь-яких контактів з цією соціальною групою. У цілому це відповідає реально існуючій у суспільстві тенденції «виштовхнути» психічнохворих з соціального життя, зробити їх «невидимими». Невтішним є той факт, що медичні працівники, що мали б допомагати своїм пацієнтам повноцінно повернутися до нормального життя, часто підтримують, а то й сприяють поширенню стигматизованого ставлення до психічно хворих.

У ході проведеного дослідження також було виявлено, що з респондентів, які вважають ставлення роботодавців до психічнохворих людей в цілому справедливим, 29 % думають, що суспільство мало б висувати до цієї категорії громадян більш суворі вимоги, ніж ті, що є на даний момент, а 23 % респондентів говорять про зловживання щодо психічнохворих. Хоча більшість опитуваних, незалежно від ставлення до ситуації щодо працевлаштування хворих, вважають, що суспільство ставить до психічнохворих справедливий вимоги.

Більшість медичних працівників, що підтримують обмежуючу політику щодо працевлаштування психічнохворих, вважають їх тягарем для суспільства. В умовах недостатньо добре функціонуючого механізму раціонального працевлаштування людей за станом здоров'я та описаного вище недиференційованого та стигматизованого підходу роботодавців, багато людей з психічною патологією є соціальними паріями і поповнюють пласт неблагополучного населення. У той же час 32 % опитуваних, що вважають недопустимим вибір працівника за наявністю/ відсутністю психічної патології, бачать у цій категорії громадян людей з потенційно великими можливостями, що можуть зробити значний внесок у історію та культуру завдяки своїй неординарності та талановитості. Як видно з наведених результатів, серед медичних працівників прослідковується певна полярність ставлення до ролі психічнохворих громадян у суспільному житті країни.

Медичні працівники, що у своїй професійній діяльності мають справу з психічно хвори-

ми людьми, не виділяють психіатрію з-поміж інших сфер медицини. Але, у той же час, більшість із них погоджується з тим, що працевлаштовувати психічно хвору людину роботодавцю має сенс лише коли це приносить якусь вигоду підприємству або ж взагалі відмовляти у працевлаштуванні. Можливо, медичні працівники не бачать різниці між соматично та психічно хворими пацієнтами лише у рамках своєї професійної діяльності, у той час як у соціальному житті вони погоджуються з тактикою ізоляції та ігнорування потреб цієї когорти населення.

У сучасному суспільстві побутує думка, що психічно хворі люди є непередбачуваними і досить небезпечними, тому їх варто уникати. З опитуваних респондентів 49 % погоджуються з обмеженнями у працевлаштуванні психічно хворих саме по цій причині, а 32 % їх колеги говорять про те, що ця категорія пацієнтів вчиняє соціально небезпечні дії не частіше за здорових людей, тому психічне захворювання не може бути прогностичним фактором щодо злочинів чи неадекватних вчинків. Саме насторожене ставлення до людей, що страждають на психічну патологію, і призводить до їх ізоляції та погіршення якості життя, хоча на вірогідність скоєння суспільно-небезпечних вчинків, окрім психічного захворювання, впливає безліч інших чинників, переважна кількість злочинців є адекватними.

Прослідковується певна закономірність у ставленні медичних працівників до законодавчого обмеження працевлаштування психічно хворих.

Так, 74 % медичних працівників, що виростили у селі та 87 % уродженців невеликих міст та селищ міського типу вважають, що існуючі законодавчі обмеження щодо працевлаштування психічно хворих є цілком справедливими. Лише чверть опитуваних, що виростили у районному чи обласному центрі, вважають, що існуючі на рівні закону обмеження у плані працевлаштування психічно хворих мають бути частково скасовані.

Незалежно від свого ставлення до питання справедливості законодавчих обмежень у питанні працевлаштування психічно хворих, 75 % опитуваних говорять про доброзичливе та позитивне ставлення до психічно хворих поза роботою, лише 25 % виказують байдужість чи негативне ставлення.

Простежується певна категоричність у питанні, чи варто займати психічно хворим посади, що пов'язані з дітьми. Так, 91 %, що підтримують законодавчі обмеження і 85 % респондентів, що виступають за спрощення цих обмежень, виступають категорично проти можливості роботи психічно хворих людей з дітьми. Таку ж однозначну категоричність медичні працівники виявили і щодо питання заборони займати людям з психічною патологією

керівні посади.

Медичні працівники, що підтримують існуючі у законодавстві обмеження щодо працевлаштування психічно хворих, бачать їх в основному в якості низькокваліфікованих працівників (35 % опитуваних). Респонденти, що виступають за скорочення або повне скасування обмежень по працевлаштуванню психічно хворих, вважають, що вони повинні працювати згідно зі своїми здібностями та здобутою освітою. З результатів опитування можна зробити висновок, що більшість опитуваних медичних працівників погоджуються з обмежувальною політикою держави, так як у більшості випадків відмічають низькокваліфіковану працю як варіант для трудової активності психічно хворих людей.

Незалежно від ставлення до законодавчого обмеження працевлаштування психічно хворих людей більшість респондентів говорять про в цілому негативне ставлення до психічно хворих людей у соціумі.

Для багатьох медичних працівників велике значення у формуванні власної думки щодо працевлаштування психічно хворих має факт безпосереднього спілкування з ними у ході роботи. Так, більш ніж половина опитуваних (63 %) у ході роботи з пацієнтами, що страждають на психічну патологію, змінили своє ставлення до них у кращий бік і вважають, що ця категорія громадян заслуговує на працевлаштування на рівні зі здоровими, і існуючі обмеження є несправедливими. Половина опитуваних, що після початку свого трудового шляху у сфері психіатрії помітили, що їх ставлення до психічно хворих людей погіршилося, навпаки, виступають за збереження та підтримання існуючих обмежень у законодавстві щодо працевлаштування психічно хворих. Як видно з відповідей респондентів, особистісне ставлення у значній мірі впливає на формування власної думки щодо ролі психічно хворих у соціальному житті суспільства. Негативний професійний досвід робить медичних працівників більш суворими та категоричними у відношенні до людей з психічною патологією, вони прагнуть обмежити їх соціальну роль до мінімальної. І навпаки, позитивне емоційне ставлення до роботи з психічно хворими дозволяє медичним працівникам зменшити або й зовсім уникнути стигматизованого сприйняття психічно хворих, дозволити їм реалізуватися згідно з їхніми можливостями та кваліфікацією.

Більшість опитуваних медичних працівників у цілому згодні з існуючим ставленням у суспільстві до психічно хворих людей і вважають, що воно є справедливим і відповідає дійсності. Вони погоджуються з існуючими на державному рівні обмеженнями щодо працевлаштування психічно хворих. Лише невелика частина опитуваних (19 %) вважає, що хоча суспільство і ставиться до психічно хворих

об'єктивно, законодавчі обмеження у працевлаштуванні є занадто м'якими, і їх треба переглянути у бік скорочення посад, що можуть обіймати психічно хворі громадяни.

На ставлення медичних працівників до законодавчого обмеження працевлаштування психічнохворих великий вплив має їх особиста думка щодо виліковності психічного захворювання. Більше половини опитуваних вважають, що психічне захворювання або є невиліковним, або завжди лише по собі якісь особистісні зміни. Можливо саме через таку думку ця група респондентів погоджується з тим, що психічно хворі люди можуть виконувати лише визначену законом роботу, або навіть виказують думку про те, що встановлені державою трудові рекомендації мають бути ще суворішими. Респонденти вказують на те, що суспільство не вимагає від психічно хворих людей надто багато, а інколи навіть йде на поступки. Хоча 38 % опитуваних висловлюють думку про те, що соціум зловживає своїми вимогами до психічно хворих і значно обмежує їх можливості щодо повноцінного працевлаштування, респонденти вказують на необхідність перегляду існуючих законодавчих нормативів.

Близько 85 % опитуваних вважають, що психічно хворі люди є тягарем для суспільства, тому їхня роль має бути чітко окреслена та встановлена законодавством. Частина респондентів вважає, що для цього достатньо існуючих на даний момент обмежень, 15 % медичних працівників виступають за звуження спектра можливого працевлаштування психічнохворих. Вказані відповіді цілком відповідають існуючій у суспільстві тенденції до ізоляції психічнохворих, хоча безпосередня робота з вищезначеним контингентом модифікує ставлення медичних працівників, в цілому їх настрої є загальноприйнятими. У той же час більшість медичних працівників не вважають психічні захворювання особливою патологією і ставлять на один рівень з соматичними, в цілому виступаючи за обмеження у працевлаштуванні психічно хворих людей.

Можна сказати, що практичний досвід роботи з психічнохворими розвінчує містичні міфи щодо психічної патології, але це стосується в основному сприйняття цієї категорії пацієнтів у рамках медичних закладів чи особистого життя, при обговоренні загальносуспільних питань більшість опитуваних медичних працівників виказують стигматизоване та насторожене ставлення.

Близько 50 % опитуваних медичних працівників вважають психічно хворих людей більш небезпечними за здорових і погоджуються з законодавчими обмеженнями у їх працевлаштуванні. У той же час 35 % респондентів, що також погоджуються з законодавчими обмеженнями, вказують на те, що здорові люди у

половині випадків є навіть небезпечнішими за психічнохворих.

Цікавою є закономірність, що більшість респондентів, що виступають за обмеження можливостей у працевлаштуванні психічнохворих на рівні законодавства, схильні розпізнавати зміни у побутовій поведінці даної категорії хворих як симптом загострення хвороби та як стан, що потребує госпіталізації або корекції лікування. А серед опитуваних, що вважають законодавчі обмеження у працевлаштуванні психічнохворих надто жорсткими, переважна більшість говорить про те, що порушення правил співжиття не може бути розцінене як симптом хвороби. Вказане вище свідчить про сторожке ставлення певної категорії медичних працівників, що відображається на їх поглядах щодо соціальної реалізації психічно хворих людей.

Аналізуючи отримані дані, не можна відкидати той факт, що близько половини (48% опитуваних) у ході анкетування не диференціювали психічні захворювання. Тобто, навіть щодо захворювань невротичного спектра, що зазвичай не ведуть до стійкої втрати працездатності, більшість медичних працівників дотримується думки про необхідність обмеження у працевлаштуванні таких пацієнтів у порядку, встановленому законом. Такі результати свідчать про невисокий рівень освіченості медичних працівників як щодо професійних, так і щодо питань законодавства, крім того, не можна відкидати загальносуспільне сторожке ставлення до цієї когорти пацієнтів. Хоча медичні працівники, безпосередньо контактуючи з хворими, мали б поширювати у суспільстві більш реалістичні та толерантні погляди, спостерігається значна тенденція щодо підтримки стигматизуючих поглядів та містицизму.

Цікаво, що респонденти, що вважають раціональним працевлаштування психічнохворих згідно з їх професійними навичками, позитивно ставляться у 10 % випадків до можливості роботи цієї когорти населення з дітьми, а 40 % опитуваних допускають таку можливість у окремих випадках. Більшість опитуваних, що говорять про в цілому негативне ставлення суспільства до психічнохворих, категорично проти можливості роботи психічно хворих людей з дітьми. У той же час 40 % респондентів, що говорять про позитивне ставлення суспільства, допускають можливість роботи людей, що страждають на психічну патологію з дітьми. Близько 70 % опитуваних, що вважають роботу психічнохворих неможливою або допустимою лише в окремих випадках, говорять про негативне, сторожке ставлення суспільства до психічнохворих. Медичні працівники у цілому відображають загальносуспільні тенденції до містифікації, стигматизації психічних захворювань. Вони виступають ско-

ріше за заборону, обмеження включення цієї когорти пацієнтів до соціальних процесів. При цьому немає диференційного підходу щодо невротичних та психотичних захворювань.

Висновки. Таким чином, стає можливим заключити про домінування стигматизуючих вербально-поведінкових соціальних взаємодій з психічнохворими у сучасному українському суспільстві, в тому числі серед такої обумовлю-

ючої соціальної думки щодо психічнохворих категорії, як медичний персонал психіатричних лікарень. Існуючі соціальні практики носять дискредитуєчий психічнохворих характер та обумовлюють їх трудову дискримінацію.

Результати дослідження демонструють незаперечну та актуальну потребу у переформуванні соціальної думки щодо психічнохворих з метою їх соціалізації та трудової реабілітації.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бурдые П., 2005. Социология социального пространства. – СПб. : Алетея ; М. : Ин-т эксперим. социологии: Алетея, 288 с.
2. Гурович И.Я. Взаимодействие общемедицинской и психиатрической помощи и стигма психиатрических расстройств // Русский медицинский журнал. – 2001. – Т. 9. – № 25. – С. 1202–1203.
3. Піронкова О.Ф. Семантико-стилістичні та сентенційні особливості формування вербально-поведінкових практик взаємодії з психічнохворими періоду Середньовіччя // Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. – 2013. – № 59-60. – С. 137-144.
4. Піронкова О.Ф. Надгосударственная категория макросоциальных детерминант формирования вербально-поведенческих социальных практик взаимодействия с психически больными // Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. – 2013. – №57. – С. 134-139.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2016

REFERENCES:

1. Burde, P., 2005. Sotsiologiya sotsialnogo prostranstva [Sociology of social space]. Aleteyaya, SPb.; In-t eksperiment. Sotsiologii: Aleteyaya, Moscow (in Russian).
2. Gurovich, I.Ya., 2001. Vzaimodeystvie obschemeditsinskoy i psihiatricheskoy pomoschi i stigma psihiatricheskikh rasstroystv [Interaction of general medical and mental health care and stigma of psychiatric disorders]. Russkiy meditsinskiy zhurnal 25, 1202–1203. (in Russian).
3. Pironkova, O.F., 2013. Semantiko-stylistichni ta sententsiyni osoblyvosti formuvannya verbal'no-povedinkovykh praktik vzayemodiyi z psikhichno khvorymy periodu seredn'ovichchya [Semantic-stylistic features of the formation and sentential-verbal behaviors interact with mentally ill the Middle Ages]. Sotsial'ni tekhnolohiyi : aktual'ni problemy teorii ta praktyky 59-60, 137-144 (in Ukrainian).
4. Pironkova, O.F., 2013. Nadgosudarstvennaya kategoriya makrosotsialnyih determinant formirovaniya verbalno-povedencheskih sotsialnyih praktik vzaimodeystviya s psihicheski bolnyimi [Category supranational macro-determinants of formation of verbal and behavioral practices of social interaction with the mentally ill]. Sotsial'ni tekhnolohiyi: aktual'ni problemy teorii ta praktyky 57, 134-139 (in Russian).

*Піронкова Оксана Феліксівна – кандидат соціологічних наук, докторант
Класичний приватний університет
Адреса: 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-б
E-mail: legennant@rambler.ru*

*Pironkova Oksana F. – PhD in sociology, doctoral candidate
Classical private university
Address: 70-b, Zhukovskogo str., Zaporizhzhya, 69000*

*Піронкова Оксана Феликсовна - кандидат социологических наук, докторант
Классический приватный университет
Адрес: 69000, г. Запорожье, ул. Жуковского, 70-б*